

KONFRATERNITY MORAVSKÝCH KONVENTŮ ŘEHOLNÍCH KANOVNÍKŮ SV. AUGUSTINA POZDNÍHO STŘEDOVĚKU (ŠTERNBERK, FULNEK, PROSTĚJOV A OLMOUC)

Confraternity of Moravian Convents of the Canons Regular of St. Augustine in the Late Middle Ages (Šternberk, Fulnek, Prostějov, and Olomouc)

Pavel Krafl

DOI: 10.17846/CL.2024.17.2.46-57

Abstract: KRAFL, Pavel. *Confraternity of Moravian Convents of the Canons Regular of St. Augustine in the Late Middle Ages (Šternberk, Fulnek, Prostějov, and Olomouc)*. The convents of the Order of Canons Regular of St. Augustine of the Roudnice circuit were associated by means of confraternities, the essence of which being reciprocal care for the salvation of deceased members of the convents through worship and other liturgical acts. The article describes the confraternal documents of Moravian convents from the Middle Ages that are still extant (Šternberk, Fulnek, Prostějov, and Olomouc). The archives of the monasteries in Fulnek and Prostějov no longer exist. Part of the archive of the monastery in Šternberk is preserved in the Olomouc branch of the Provincial Archive in Opava. The archive of the monastery in Olomouc can be found in the Moravian Provincial Archive in Brno (fund E 3). Confraternal documents issued by provosts and convents in Šternberk, Fulnek, and Prostějov are scattered throughout various archives in the Czech Republic and abroad. To complete the picture of the overall situation, further details are provided in the form of data from preserved necrologies of the Roudnice monastery from the 14th century and the Kazimierz monastery from the end of the 15th century.

Keywords: *confraternity, monastery, Canons Regular of St. Augustine, Diocese of Olomouc, Moravia, medieval document, Middle Ages*

Konventy řádu řeholních kanovníků sv. Augustina roudnického okruhu mezi sebou uzavíraly konfraternity, jejichž podstatou byla vzájemná péče o spásu zemřelých členů konventů prostřednictvím bohoslužeb a jiných liturgických úkonů. Konvent v čele s představeným se jednostranně listinou zavazoval ve prospěch vybraného druhého konventu konat uvedené bohoslužebné akty za nahlášeného zemřelého člena konventu a posléze pravidelně ve výročí. Druhý konvent zpravidla opětoval vydáním konfraternitní listiny ve prospěch prvního konventu. Konfraternitní listiny byly v kláštorech roudnického okruhu stylizovány podle jednotného formuláře. Předmětem konfraternity bylo celebrování mše, zpěv žalmů a odříkání modliteb Otčenáš a Zdrávas Maria za zemřelé bratry z druhého konventu po jejich smrti, ve výroční den se jednalo o zpěv žalmů, menší vigílie a celebrovanou mši (Krafl 2003, 18; Krafl 2018, 61, 63, 65-66; Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 55, 58, 62; Krafl 2022a, 87).

Ve stati představíme konfraternity a dochované konfraternitní listiny moravských klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina z období středověku. Jednalo se o kláštery ve Šternberku,

ve Fulneku, v Prostějově a v Olomouci. Klášter řeholních kanovníků ve Šternberku založil roku 1371 toho času magdeburský arcibiskup Albert ze Šternberka. Zrušen byl za Josefa II. roku 1784 (Hradil – Kroupa 2009, 11, 27; Foltýn et al. 2005, 662-663; Prucek 1971, 25). Klášter ve Fulneku vznikl roku 1389, jedná se o fundaci Beneše z Kravař a na Krumlově. Zanikl rovněž roku 1784 (Foltýn et al. 2005, 293; Peřinka 1931, 28-29). Klášter v Prostějově fundoval v roce 1391 Petr z Kravař a na Plumlově. Následné spory s Jiřím z Kravař vedly k odchodu konventu. Posledním aktem existence kláštera bylo předání klášterního archivu komisařům Jana z Pernštejna roku 1521, tehdy vlastníka Prostějova (Foltýn et al. 2005, 604-605). Klášter řeholních kanovníků v Olomouci vzniká roku 1500, kdy papež Alexandr VI. vydal privilegium, kterým souhlasí se změnou sídla konventu řeholních kanovníků z Lanškrouna na Olomouc u Všech svatých.¹ Tehdy lanškrounský konvent u olomouckého kostela Všech svatých sídlil již po osm desetiletí, kam se uchýlil poté, co na počátku husitské revoluce uprchl ze svého domovského kláštera před husity (Krafl – Mutlová – Stehlíková, 2010, 87-88; Foltýn et al. 2005, 490-491).

Archivy klášterů ve Fulneku a Prostějově se nedochovaly, proto nemáme přehled o konfraternitních listinách, které tyto konventy obdržely. Z původního archivu kláštera ve Šternberku se dochovaly skromné zbytky zejména v olomoucké pobočce Zemského archivu Opava (fond Augustiniáni Šternberk). Bohužel neobsahuje originály konfraternitních listin, které konvent obdržel, nicméně o listinách jsme zpraveni alespoň prostřednictvím kopiáře z 17. století, který obsahuje jejich opisy.² Archiv kláštera v Olomouci se nachází v Moravském zemském archivu v Brně, ve fondu E 3 Augustiniáni Olomouc (Švábenský 1959, 187-289). Konfraternitní listiny vydané probošty a konventy ve Šternberku, Fulneku a Prostějově jsou roztroušeny po různých archivech v České republice a v zahraničí, vesměs byly edičně zpřístupněny (Reviczky 1897; Krafl 2003; 2016a; 2019; 2022b; Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 103-286; Krafl – Blechová – Sedláček, 2018). Obraz situace doplňují údaje dochovaných nekrologií. Využít lze nekrologium roudnického kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina z 14. století³ a nekrologium kláštera téhož řádu v Kaziměři u Krakova ze závěru 15. století, které patrně představuje opis nedochovaného staršího nekrologia.⁴

Literatura k řeholním kanovníkům sv. Augustina v českých zemích ve středověku je shrnuta v přehledech bádání (Krafl 2015, 43-63; 2018, 9-24), upřesněna byla terminologie (Krafl 2009, 148-155; 2015, 13-22). Prezentovaný článek navazuje na statě o konfraternitách konventů v Kladsku, v Novém Městě pražském, Roudnici nad Labem, Jaroměři, Rokycanech a v Sadské, kde lze nalézt novější literaturu (Krafl 2017; 2022a; 2023). Pro olomoucký konvent mají význam konfraternity jeho právního předchůdce lanškrounského konventu (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 55-64). Shrnutí konfraternit šternberského konventu podle šternberského kopiáře podal Mojmir Švábenský (1959, 53). Konfraternity třeboňského konventu řeholních kanovníků sv. Augustina s moravskými konventy jsou stručně podchyceny v dějinách třeboňského kláštera (Kadlec 2004, 81).

¹ Moravský zemský archiv (=MZA) Brno, E 3 Augustiniáni Olomouc, sign. B 5, inv. č. 11.

² Zemský archiv (=ZA) Opava, pobočka Olomouc, Augustiniáni Šternberk, původní sign. 167, pag. 150-159. Úřední kniha je nadepsána *Liber fundationum, confirmationum privilegiorum, liberae electionis terminorum, item emptionum, commutationum, contractuum, venditionum haereditatum omnium pagorum ad canoniam Sternbergensem canonicorum regularium ordinis sancti Augustini spectantium*.

³ Národní knihovna (=NK) Praha, sign. XIX B 3, fol. 66v-117r.

⁴ Národní archiv (=NA) Krakov, Archiv města Krakova, sign. K 888, pag. 35-132.

Šternberk

Nejstarší konfraternitní listina šternberských řeholních kanovníků dochovaná v originále pochází z 2. srpna 1376. Vydavatelem je probošt Václav a konvent šternberského kláštera P. Marie. Vystavena byla pro konvent řeholních kanovníků sv. Augustina v Kladsku. Nachází se ve farním archivu v Kladsku.⁵ Text je psán bastardou. Úvodní slovo „In“ je zvětšeno, iniciálka „I“ je provedena tučně, vyplněna inkoustem, v ní je ve výšce druhého řádku umístěn nevybarvený čtyřlístek s tečkami na ploše listů a pátou tečkou uprostřed. Iniciálka je položena podél prvních deseti řádků textu. První řádek textu je zvýrazněn zvětšenými literami z počátků některých slov nebo literami s horními délkami, které jsou prodlouženy. Písmena „d“ jsou opatřena čtyřmi nebo více tečkami na vnější straně dřívku. Na dorsu jsou dvě příjemecké poznámky. Jedna z nich odkazuje na vydavatelský konvent, druhá poznámka shrnuje úkoly jednotlivých členů konventu podle ustanovení listiny (Krafl – Blechová – Sedláček 2018, 137, č. 44).

Přivěšeny jsou pečeti probošta Václava a šternberského konventu. Proboštova špičatěoválná pečeť je z přírodního vosku. V pečetním poli je zobrazena postava madony s dítětem. Z přírodního vosku je rovněž kulatá pečeť konventu. V pečetním poli je napravo z profilu vyobrazena postava sedícího anděla s křídly, který drží žezlo a žehná Panně Marii s nimbem a volá na ni: „Ave“. K P. Marii, která je jakoby v pohybu, přilétá z vrchu od prostředka Duch svatý v podobě holubice. Na podložce mezi postavami stojí váza s lilii o třech květech. Za zády anděla je erb s heroldským křížem, za zády P. Marie je umístěn erb Šternberků s osmicípou hvězdou. Obě postavy stojí na podstavci, na kterém jsou naznačeny cihle. Uprostřed podstavce je výklenek, v kterém je umístěna drobná postava zakladatele kláštera arcibiskupa Alberta ze Šternberka s mitrou a berlí (Seichertová – Štěpán 2018, 75-76, č. 1). Koroborace listiny ohlašuje též pečeť příjemeckého kláštera, tedy probošta a konventu z Kladska, které absentují. Přivěšeny nebyly, na plíce absentují zářezy, které by naznačovaly jejich někdejší přítomnost na listině. Nicméně s nimi ve Šternberku počítali, neboť obě šternberské pečeti jsou umístěny v levé polovině plíky, pravá část je volná a tedy k dispozici pro následná přivěšení dvou kladských pečetí. Listina je edičně zpřístupněna v diplomatáři kladského kláštera (Krafl – Blechová – Sedláček 2018, 137-138, č. 44).

Druhá konfraternitní listina vydaná šternberským proboštem a konventem dochovaná v originále byla vydána proboštem Václavem a konventem kláštera dne 18. března 1379. Dnes se nachází v Národním archivu v Praze ve fondu Archivy zrušených klášterů.⁶ Písmem je bastarda, písař je jiný než u předchozí listiny z 2. srpna 1376. Absentuje úvodní iniciálka v počátečním slově „In“. Zvětšen je grafém „n“ z tohoto počátečního slova, jinak jsou zvýrazněny vybrané litery prvního řádku textu podobně jako v předchozí listině, ovšem ne tak výrazně. Na dorzu je příjemecká poznámka ve znění „Littera fraternitatis cum Sternbergensibus“. Jako v předchozí listině jsou v koroboraci ohlášeny pečeti vydavatele i příjemeckého konventu, tedy pečeti probošta ve Šternberku, konventu tamtéž, probošta v Třeboni a konventu tamtéž. Nicméně i zde byly přivěšeny toliko pečeti vydavatele, tedy pečeť šternberského probošta Václava a pečeť šternberského konventu. Umístěny byly v levé části plíky, pravá část plíky zůstala prázdná. Pečeť probošta je stejná jako u předchozí listiny, její horní část je poškozena, ulomena je spodní špička. Pečeť konventu je deperditní, z uchycení zůstala část pergamenového proužku provlečená do zářezu v plíce. Listina byla vydána (Krafl 2022b, 206-207, č. 6).

Další listina od šternberských řeholních kanovníků, která se dochovala v originále, pochází až z 3. května 1407. Je uložena v archivu kláštera Božího Těla řeholních kanovníků sv. Augustina

⁵ Klášter jezuitů Kladsko (=KJK), Farní archiv Kladsko, sign. A 8 b.

⁶ Národní archiv Praha, Archivy zrušených klášterů, ŘA Třeboň, i. č. 131.

v Krakově-Kaziměři.⁷ Písmem listiny je bastarda. Na psací látce jsou narýsované řádky. Téměř podél celého levého boku listiny se táhne tučná iniciálka „I“. První řádek nevykazuje zdobné prvky, jak je tomu u řady jiných listin. Vydavatelem je Florian, probošt kláštera ve Šternberku, a konvent ve Šternberku. Ohlášeny jsou pečeti probošta a konventu ve Šternberku. Přivěšena byla jedna pečeť, která ovšem absentuje, zůstal po ní toliko pergamenový proužek. Listina je edičně zpřístupněna (Krafl 2003, 22-23, č. 2).

Následuje originál listiny z 2. února 1408. Nachází se ve fondu E 3 Moravského zemského archivu v Brně.⁸ Vydavatelem je probošt Florián a konvent šternberského kláštera. Písař je jiný než u předchozí listiny z 3. května 1407. Text je psán úhlednou bastardou, zaujme iniciálka a podoba zvýrazněného prvního řádku. Iniciálka „I“ přesahuje přes prvních pět řádků. Dřík litery je vyplněn jakýmsi půlkapkami s tečkou, zbytek těla litery je šrafován. U některých liter prvního řádku je použita majuskule. Výrazně zdobné jsou horní délky písmen prvního řádku. Takto šikmý horní dřík litery „d“ má podobu dvou stočených provazů, horní dřík liter „l“ a „b“ je členěn stupňovitě (tři na sebe navazující dílčí dříky) s drobnými srdíčky malovanými nitkovitým tahem. Stejným motivem se srdíčky a k tomu s kolečky je vybavena litera „k“. Na dorsu je příjemecká poznámka „Confraternitas de Sternberk“. V koroboraci jsou ohlášeny pečeti probošta a konventu kláštera ve Šternberku, i zde byla přivěšena toliko jedna pečeť, která byla umístěna uprostřed plíky, jak naznačuje zbylý pergamenový proužek – pečeť je deperditní. Podle listin z 3. května 1407 a z 2. února 1408 lze soudit, že probošt Florian pravděpodobně připojoval svoji pečeť jako rubní pečeť k pečetí konventní. Listina z 2. února 1408 byla in extenso editována v diplomatáři lanškrounského kláštera (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 242-244, č. 47).

Dne 10. listopadu 1416 vydali šternberský probošt Florián a tamní konvent konfraternitní listinu pro konvent řeholních kanovníků sv. Augustina ve Vyhelu, dnešním Novém Městě nad Váhom. Originál listiny se původně nacházel v archivu proboštví novoměstského kláštera, nedochoval se ovšem. Koroborace ohlašuje pečeť probošta a pečeť konventu. Na nedochovaném originále údajně měly být na pergamenovém pásku přivěšeny obě pečeti. Text listiny je k dispozici prostřednictvím starší edice (Reviczky 1897, 172-173, č. 14).

Na závěr středověku ještě šternberští řeholní kanovníci vydali dvě listiny ve prospěch konventu řeholních kanovníků sv. Augustina u Všech svatých v Olomouci. Originál obou listin lze nalézt ve fondu E 3 Moravského zemského archivu v Brně,⁹ ani jedna z nich dosud nebyla edičně zpřístupněna. Obě tyto listiny vznikly, přestože konfraternitní listina vydaná roku 1408 šternberskými řeholními kanovníky ve prospěch konventu v Lanškrouně, který byl právním předchůdcem olomouckého konventu, neztrácela platnost (viz výše).

První z nich vydali Mikuláš Velkúv, probošt kláštera ve Šternberku,¹⁰ a konvent téhož kláštera dne 7. prosince 1503. Listina je psána úhlednou bastardou, bez zvýrazněného prvního řádku. Zvětšená je toliko iniciálka „n“ u úvodního slova „Nicolaus“. Na dorsu nalezneme dorsální poznámku „Sternbergenses“. Přivěšeny byly pečeti probošta a konventu, dnes jsou deperditní. Jak vyplývá ze zbytků vosku na pergamenových proužcích, obě měly červenou barvu. Text listiny má formulář odlišný od ostatních konfraternitních listin roudnického okruhu konventů řeholních kanovníků sv. Augustina (viz výše). Příjemeckému konventu je ve stručné dispozici přislíbeno vykonání zádušní mše za bratra, jehož jméno je oznámeno, a k tomu vigílie.

⁷ Klášter Božího Těla Krakov-Kaziměř, archiv, č. 30.

⁸ MZA Brno, E 3, sign. D 3, i. č. 41. Srov. Krafl 2010, 234, č. 487.

⁹ MZA Brno, E 3, sign. D 15, i. č. 53; sign. D 19, inv. č. 57.

¹⁰ S proboštem Mikulášem se setkáváme již k roku 1463, kdy byl zvolen do svého úřadu, v kterém následně působil přes čtyřicet let. K volbě proboštem Krafl 2016, 556; k jeho působení stručně Hradil – Kroupa 2009, 15.

Druhá z listin vydaných pro olomoucký konvent řeholních kanovníků uvádí jako vydavatele probošta Benedikta, převora Serváce a konvent Panny Marie ve Šternberku. Datována je do 3. května 1522. Písmem listiny je rotunda. Text představuje samostatný formulář s tím, že jeho druhá část je postavena na znění formuláře rozšířeného v roudnickém okruhu klášterů řeholních kanovníků, jak bylo výše naznačeno. Na rozdíl od listiny z roku 1503 jsou podrobně rozepsány stanovené liturgické povinnosti. Ohlášeny jsou pečeti probošta a konventu. Obě jsou přivěšeny na zdvojeném konopném provázku sestaveném z červených a modrých svazečků nití. Jsou vybaveny pečetními miskami ze dřeva. Obě pečeti jsou kulaté a jsou z pečetního láku. V pečetním poli pečeti probošta Benedikta je postava Panny Marie s dítětem. Začátek a konec legendy pečeti je uvozen kartuší. Pečeť konventu je dochována ve zlomku (levá část). Je na ní anděl s křídly a za jeho zády erb s heraldickým křížem. Jedná se o stejný typ pečeti jako u listiny šternberského konventu adresované kladským řeholním kanovníkům z 2. srpna 1376 (viz výše).

Máme doklady o dvanácti konfraternitních listinách vydaných českými, moravskými, malopolskými, uherskými a dolnorakouskými konventy ve prospěch konventu kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina ve Šternberku. Jejich opisy jsou dochovány v kopiáři šternberského kláštera ze 17. století. Listiny v kopiáři jsou rozčleněny tematicky, v rámci poddlílů jsou pak seřazeny chronologicky. Přítomen je samostatný oddíl pro konfraternitní listiny.¹¹ Nalezneme zde konfraternitní listiny klášterních konventů řeholních kanovníků sv. Augustina z Roudnice nad Labem, Jaroměře, Třeboně, Sadské, z Prahy od sv. Karla Velikého, z Rokycan a z Lanškrouna. Jednotlivé listiny máme z Malopolska (Kaziměř u Krakova), z Uher (Vyhel, dnes Nové Mesto nad Váhom) a z Dolních Rakous (Dürnstein). Z konventů jiných řádů se objevují křížovníci s červenou hvězdou v Praze a benediktinky v Pustiměři, který představuje jediný ženský klášter zapojený do sítě konfraternit šternberského konventu.

Jako první text v kopiáři nalézáme listinu probošta Mikuláše a konventu kláštera v Roudnici nad Labem, kteří svoji konfraternitní listinu pro šternberské řeholní kanovníky vydali dne 27. ledna 1373 (pag. 150-151). S tříletým odstupem po listině roudnických řeholních kanovníků následuje listina jaroměřského probošta Jakuba a tamního konventu vydaná 18. května 1376 (pag. 151-152) a posléze listina třeboňského probošta Beneše a tamního konventu z 22. června 1379 (pag. 152-153). Křížovníci s červenou hvězdou z Prahy, konkrétně komendátor Mikuláš Stach, převor Oldřich a konvent tohoto domu vydali pro šternberské konfraternitní listinu dne 7. prosince 1381 (pag. 153). Půl roku poté, dne 21. června 1382, následovala konfraternitní listina probošta Beneše a konventu sv. Apolináře ze Sadské (pag. 154). Opat Prokop a konvent Hory sv. Karla Velikého řeholních kanovníků sv. Augustina v Praze vyhotovili pro šternberský konvent konfraternitní listinu dne 5. ledna 1388 (pag. 154-155). Téhož roku ještě vznikla listina probošta Domaslava a konventu z Rokycan, a to 14. června (pag. 155-156). Abatyše Juta a sestry kláštera benediktinek v Pustiměři vydaly svoji listinu dne 6. ledna 1400 (pag. 156). Další listina pochází od lanškrounského probošta Jindřicha a tamního konventu, je z 23. dubna 1406 (pag. 157). U této listiny se můžeme oprít též o originál, dochovaný ve fondu E 3 Moravského zemského archivu v Brně.¹² V kopiáři pak následuje konfraternitní listina probošta Konráda a konventu z Kaziměře publikovaná 7. ledna 1407 (pag. 157-158), která byla edičně zpřístupněna (Krafl 2018, 215-216, č. 2). Probošt Petr a konvent ve Vyhelu (v Novém Městě nad Váhom) vydali listinu pro šternberské dne 18. ledna 1417 (kopiář, pag. 158-159). S časovým odstupem sedmadvaceti let byla ještě vydána listina probošta Jana a konventu kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Dürnsteinu. Datována je do 12. června 1444 (pag. 159).

¹¹ ZA Opava, pobočka Olomouc, Augustiniáni Šternberk, sign. 167, pag. 150-159.

¹² MZA Brno, E 3, sign. D 10a, inv. č. 49.

Originál listiny probošta lanškrounského kláštera Jindřicha a jeho konventu z 23. dubna 1406¹³ je sepsán úhlednou bastardou. Text je uvozen iniciálkou „I“, která přesahuje před pět řádků. Dřík iniciálky je vyplněn kolečky a obdélníky s černou tečkou uprostřed, zbytek prostoru dříku je vyplněn inkoustem. Není zvýrazněn první řádek. Na dorsu je přijímecká poznámka „Lanczkrona“. V koroboraci jsou ohlášeny pečeti probošta a konventu, a ty také byly přivěšeny; dnes jsou deperditní. Listina byla editována v diplomatári lanškrounského kláštera (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 220-221, č. 42).

Listiny komendátora a konventu pražského domu křižovníků s červenou hvězdou a probošta a konventu dürnsteinského kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina mají odlišné formuláře. Podle listiny křižovníků se za zemřelého bratra měly konat zpívané vigílie a nazítří čtená zádušní mše, klerici a laici měli zpívat žalmy a provádět modlitby. Ve výročí se měla konat vigílie a následující den měly být celebrována zpívaná mše.¹⁴ Podle stručné dispozice listiny konventu z Dürnsteinu se za zemřelého bratra se měly konat vigílie a zádušní mše.¹⁵

Tabulka I.: Konfraternity šternberského konventu

	Listiny vydané šternberským konventem pro jiné konventy	Listiny vydané jinými konventy pro šternberský konvent
Roudnice nad Labem		27. leden 1373
Jaroměř		18. květen 1376
Kladsko	2. srpen 1376	
Třeboň	18. březen 1379	22. červen 1379
Staré Město pražské, křižovníci s červenou hvězdou		7. prosinec 1381
Sadská		21. červen 1382
Nové Město pražské, u Panny Marie a sv. Karla Velikého		5. leden 1388
Rokycany		14. červen 1388
Pustiměř, benediktinky		6. leden 1400
Lanškroun	2. únor 1408	23. duben 1406
Kaziměř u Krakova	3. květen 1407	7. leden 1407
Vyhel (Nové Město nad Váhom)	10. listopad 1416	18. leden 1417
Dürnstein		12. červen 1444
Olomouc	17. prosinec 1503	
Olomouc	3. květen 1522	

¹³ Viz předchozí poznámka.

¹⁴ ZA Opava, pobočka Olomouc, Augustiniáni Šternberk, rkp. sign. 167, pag. 153.

¹⁵ ZA Opava, pobočka Olomouc, Augustiniáni Šternberk, rkp. sign. 167, pag. 159.

Fulnek

V případě kláštera sv. Trojice ve Fulneku máme, jak bylo naznačeno, k dispozici pouze jednotlivé listiny vydané fulneckým proboštem a konventem dochované v původních archivech příjemec-
kých klášterů. Nejstarší listina je z 16. ledna 1390, vydali ji probošt Jan a konvent ve prospěch
kladského konventu řeholních kanovníků sv. Augustina. Originál je dochován ve farním archivu
v Kladsku.¹⁶ Text je psán diplomatickou minuskulou. Velmi zdobná iniciálka „I“ se rozkládá podél
prvních dvanácti řádku. Hlavní část těla písmena je krátká (přes prvních šest řádků), obsahuje
jakousi vlnovku, zbytek těla je zatmaven inkoustem. V dolní části z oné hlavní části písmena vy-
stupují tenké čáry. Tělo písmene včetně těchto čar je z levé strany pokryto obloučky. Zdobné prvky
v podobě půloblounky, nad nímž je šrafovaný kruh, se nacházejí v horní části písmena a nahrazují
horní záhyb písmena I směrem nalevo. Prodlouženy jsou horní délky vybraných liter prvního
řádku textu listiny, na prvním řádku jsou též zvýrazněna zkracovací znaménka.

Na dorsu jsou přítomny dvě poznámky psané odlišnými rukami. Jedna z nich stručně uvádí
jméno lokality, z níž pochází vydavatelský konvent („Fulnek“), druhá podává výtah z dispozice
listiny. Koroborace předpokládá přivěšení pečeti probošta a konventu vydavatelského konventu
a pečeti probošta a konventu příjemcekonventu. Přivěšena byla pečeť fulneckého probošta
a pečeť fulneckého konventu. Obě pečeti jsou z přírodního vosku. V pečetním poli špičatěoválné
pečeť probošta Jana je zobrazena postava Panny Marie s dítětem, prostor kolem je vyplněn šrafová-
ním. Kulatá konventní pečeť má v pečetním poli sedící postavu Boha-otce, který drží v rukou kříž
s ukřížovaným Kristem. Vlevo dole stojí klečící postava. Dole do prostoru legendy je zakompono-
ván erb rodu pánů s Kravař s odřivousem. Bůh-otec je umístěn na podstavci, po jeho bocích jsou
umístěny gotické prvky, které jsou spojeny nad jeho hlavou jakousi stříškou (Seichertová – Štěpán
2018, 76, č. 3). S přivěšením příjemcekonventu se evidentně nepočítalo, vzhledem k umístění
pečeti vydavatelů na plíce (rovnoměrně podél svislé osy pliky). Nepřízpusobili tedy pouze znění
formuláře listiny, který zřejmě získali po založení kláštera. Listina byla edičně zpřístupněna (Krafl
2019, 105-106, č. 2).

Druhý dochovaný originál vzešlý z fulneckého kláštera pochází z 28. dubna 1397. Vydavatelem
jsou Jan, probošt kláštera ve Fulneku, a tamní konvent, listina je adresována konventu v Lanškrouně.
Originál je uložen ve fondu E 3 Moravského zemského archivu v Brně.¹⁷ Je silně poškozen, spodní
část napravo včetně části pliky chybí, v pravé části a při levém okraji jsou skvrny. Text je psán
bastardou. Co se týče prvního slova „In“, iniciálka „I“ je mírně zdobná, má v horní části zdvojený
dřík, zvýrazněno je i písmeno „n“. Prodlouženy jsou horní dříky u vybraných liter prvního řádku.
Z levé strany prodloužených dříků vyčnívají hrbolky. Na dorsu je příjemcekonventní poznámka ve znění
„Confraternitas de Fulnek“. Ohlášeny jsou pečeti probošta a konventu z Fulneka. Z pečeti proboš-
ta Jan zůstalo torzo. Je z přírodního vosku. V pečetním poli je zobrazena P. Marie s dítětem, je to
stejný typ pečeti jako u listiny z 16. ledna 1390. Konventní pečeť je ztracena. Listina byla editována
v diplomatáři lanškrounského kláštera (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 181-183, č. 30).

Třetí originál fulneckých řeholních kanovníků je z 16. června 1398. Vydali jej probošt Jan
a tamní konvent, adresována je třeboňskému konventu řeholních kanovníků sv. Augustina.
Uložen je v Národním archivu v Praze, ve fondu Archivy zrušených klášterů, v bývalém archivu
třeboňského kláštera.¹⁸ Listina je psána bastardou. Mírně zdobná je iniciálka „I“ přesahující přes
čtyři řádky. Tentokrát jsou již ohlášeny pouze pečeti vydavatelů, probošta a konventu ve Fulneku,
které jsou také přivěšeny. Špičatěoválná pečeť probošta je silně poškozena (větší část pečetního

¹⁶ KJK, Farní archiv Kladsko, sign. A 8 i.

¹⁷ MZA Brno, E 3, sign. D 8, i. č. 46.

¹⁸ NA Praha, AZK, ŘA Třeboň, i. č. 146.

pole a legenda), patrný je jen zbytek postavy v dolní části pečetního pole. Konventní pečeť je stejná jako u listiny z 16. ledna 1390. Má setřené pečetní pole, patrná je postava Boha-otce, legenda pečeti je zničená. Listina byla edičně zpřístupněna (Krafl 2022b, 212-213, č. 11).

Tabulka II.: Dochované konfraternitní listiny vydané proboštem a konventem ve Fulneku ve prospěch jiných konventů

Konvent – příjemce listiny	Datum
Kladsko	16. leden 1390
Lanškroun	28. duben 1397
Třeboň	16. červen 1398

Prostějov

Rovněž u prostějovského konventu jsme odkázáni pouze na listiny vydané proboštem a konventem v Prostějově ve prospěch jiných konventů. Dochovány jsou ve skromném počtu tři originálních listin v někdejších archivech příjemeckých konventů. Jedná se o listinu z 25. května 1393, kterou vydali prostějovský probošt Jakub a konvent ve prospěch kladských řeholních kanovníků. Listina je uložena ve farním archivu v Kladsku.¹⁹ Text je psán bastardou. Na začátku textu je zdobná iniciálka „I“ zasahující k čtvrtému řádku. Na dorsu je obsažná poznámka shrnující ustanovení listiny. Koroborace ohlašuje pečeti probošta a konventu prostějovského kláštera. Na pergamenovém proužku je přivěšena kulatá pečeť konventu z přirozeného vosku, na které je přes celou délku prasklina. Na rubní straně konventní pečeti je otisk špičatěovalné pečeti probošta. V pečetním poli konventní pečeti jsou zobrazeny postavy Panny Marie a sv. Alžběty (s nimby) přivrácené k sobě, vzájemně se drží rukami za ramena. Na vnějších stranách pečetního pole jsou vedle světic umístěny erby pánů z Kravař s odřivousem. Postavy světic stojí na rovné ploše, která je vyplněna řadou gotických oblouků, uprostřed nich je oblouk, v němž je klečící postava fundátora (Seichertová – Štěpán 2018, 76, č. 2). Na okraji je legenda, která je v dolní části na dvou místech a na jednom místě v horní části odlomená. V pečetním poli pečeti probošta Jakuba je postava Ježíše nesoucího kříž. V legendě není uvedeno jméno probošta.²⁰ Listina je edičně zpřístupněna (Krafl 2019, 106-107, č. 3).

Následuje listina prostějovského probošta Jakuba a jeho konventu z 27. srpna 1402. Uložena je v Národním archivu v Praze, ve fondu Archivy zrušených klášterů, konkrétně v řádovém archivu třeboňského kláštera u sv. Jiljí. Adresátem je konvent v Třeboni. Psána je diplomatickou minuskulou. Je zdůrazněno úvodní slovo „In“, iniciálka „I“ přesahuje přes dvanáct řádků, její tělo přes pět řádků, prodloužení zdobným tahem směrem dolů zabírá dalších sedm řádků. Tělo písmene je vyplněno obloučky s čarami, zbytek kolem nich je zatmaven inkoustem. V horní části se připojuje příčné břevno. Vybraná písmena prvního řádku jsou mají prodloužené horní díčky nebo jsou jinak zvýrazněna. Prostřední část spodní poloviny textu poškozena vlhkostí. Na dorsu je příjemecká poznámka „Littera fraternitatis de Prosteyow“. Koroborace listiny ohlašuje pečeti probošta a konventu, ty jsou také přivěšeny. Pečeť probošta Jakuba je ze zeleného vosku, jedná se o odlišný typ než u předchozí listiny. V pečetním poli je ukřížovaný Kristus, jméno probošta

¹⁹ KJK, Farní archiv Kladsko, sign. A 8 h.

²⁰ „S : PREPOSITI : IN : PROSTEIS“.

v legendě opět není uvedeno.²¹ Pečeť konventu je totožná s pečeti z předchozí listiny. Je z přírodního vosku. Pečetní pole je setřelé, vpravo dole je poškozena legenda. Listina byla editována (Krafl 2022b, 213-214, č. 12).

O rok později vydali probošt Jakub a konvent v Prostějově konfraternitní listinu pro konvent řeholních kanovníků sv. Augustina ve Vratislavi. Datována je do 29. listopadu 1403. Uchovává ji Státní archiv ve Vratislavi, a to ve fondu 55, který uchovává někdejší archiv vratislavských řeholních kanovníků.²² V koroboraci jsou zmíněny pečeti vydavatelů. Přivěšena je špičatěoválná pečeť prostějovského probošta Jakuba, která je totožná s jeho pečeti z listiny vydané roku 1402, a kulatá pečeť konventu v Prostějově, kterou již známe z předchozích listin z let 1393 a 1402. Pečeť probošta je tmavě zelená, konventní pečeť je z přírodního vosku, s drobnými poškozeními legendy. Text listiny je dostupný v edici (Krafl 2016a, 265-266).

Tabulka III.: Dochované konfraternitní listiny vydané proboštem a konventem v Prostějově ve prospěch jiných konventů

Konvent – příjemce listiny	Datum
Kladsko	25. květen 1393
Třeboň	27. srpen 1402
Vratislav	29. listopad 1403

Olomouc

Jak bylo naznačeno, olomoucký konvent řeholních kanovníků sv. Augustina byl pokračováním lanškrounského konventu téhož řádu a jeho právním nástupcem. Fakticky tedy zůstávaly v platnosti konfraternity uzavřené v předhusitském období, v době, kdy ještě působili ve svém domovském sídle v Lanškrouně. Konfraternity měli uzavřeny s kláštery řeholních kanovníků sv. Augustina v Roudnici nad Labem, Kladsku, Třeboni, Novém Městě pražském, Jaroměři, Fulneku, Šternberku a Kaziměři a s klášterem kartuziánů v Dolanech (Krafl – Mutlová – Stehlíková 2010, 58).

Z první čtvrtiny 16. století máme tři konfraternitní listiny vydané ve prospěch řeholních kanovníků sv. Augustina v Olomouci. Dvě z nich byly popsány ve výkladu o konfraternitách šternberského konventu – jedná se o listiny šternberského probošta a konventu ze 7. prosince 1503 a z 3. května 1522 (viz výše). Třetí konfraternitní listinu vydali pro olomoucké řeholní kanovníci sv. Augustina v Borovanech. Uložena je ve fondu E 3 Moravského zemského archivu v Brně.²³ Listina je datována do 3. srpna 1505. Vydavateli jsou probošt Ondřej a konvent Panny Marie. Text je psán bastardou, zachováno je linkování řádků. Výrazná je iniciálka „A“ úvodního slova Andreas. Textově se jedná o formulář odlišný od obvyklého znění rozšířeného mezi konventy řeholních kanovníků roudnického okruhu; současně je totožný s listinou šternberského konventu vydanou pro olomoucké dne 7. prosince 1503. V koroboraci jsou uvedeny pečeti vydavatelů, přivěšeny jsou pečeti probošta a konventu. Obě jsou chráněny pergamenovým obalem.

²¹ „S : PREPOSITI IN : PROSTEIS“.

²² Státní archiv Vratislav, fond 55, listina č. 16.

²³ MZA Brno, E 3, sign. D 16, inv. č. 54.

Tabulka IV.: Dochované konfraternitní listiny vydané ve prospěch konventu v Olomouci

Konvent – vydavatel listiny	Datum
Šternberk	7. prosinec 1503
Borovany	3. srpen 1505
Šternberk	3. květen 1522

Nekrologia

Praktickým dokladem uplatňování konfraternit jsou nekrologia, do kterých si konvent zapisoval jména zesnulých bratrů ze spřáteleného konventu. Nekrologium roudnického konventu řeholních kanovníků sv. Augustina obsahuje záznamy jmen členů šternberského,²⁴ fulneckého²⁵ i prostějovského²⁶ konventu. Jména jsou roztroušena po celém nekrologiu. V nekrologiu kaziměřského kláštera téhož řádu jsou bratři z jednoho kláštera soustředěni do jednoho dne, dny v roce jsou označeny souvislou řadou čísel. Zemřelé bratry ze šternberského konventu zaznamenává u položek číslo 194, 195 a 196,²⁷ bratry z prostějovského konventu u položky číslo 254²⁸ a bratry z fulneckého konventu u položky číslo 350.²⁹ Na konci rukopisu je na dvou paginách soupis jmen konventů, se kterými byl kaziměřský konvent provázán konfraternitní vazbou, připojena je zhuštěná informace o liturgických úkonech, které mají být konány. Uvedeni jsou šternberští, prostějovští a fulnečtí řeholní kanovníci.³⁰

Závěr

Nejbohatší podklady pro rozbor konfraternit jsou k dispozici u kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina ve Šternberku. Doloženo je třináct konfraternit. Z celkového počtu předpokládaných listin vydaných šternberským proboštem a konventem je jich dochováno sedm. Deperditních listin mohlo být do šesti kusů, ne ve všech případech probošt a konvent ve Šternberku nutně museli vydat konfraternitní listinu pro probošta a konvent jiného kláštera, kteří jim adresovali svoji listinu. Je doloženo dvanáct listin, které šternberští řeholní kanovníci obdrželi od jiných konventů, byť bohužel toliko v novověkém opise. Svědčí to o vysokém zájmu o tento konvent. Vydavateli byli převážně konventy z Čech, dále konvent z Malopolska, z Dolních Rakous a z Uher. Ve dvou případech se jednalo o konventy jiných řádů. Překvapivá je absence dokladů o konfraternitách s nedalekými moravskými konventy řeholních kanovníků ve Fulneku a v Prostějově.

Oproti tomu ve prospěch lanškrounsko-olomouckého konventu šternberští vydali hned tři konfraternitní listiny, první roku 1408, kdy ještě sídlil ve východočeském Lanškrouně, a následně v letech 1503 a 1522, kdy již se oficiálně jednalo o konvent olomoucký. Listina z roku 1408 formálně platila i po oficiálním přesunu kláštera do Olomouce roku 1500, s přesunem přecházela

²⁴ NK Praha, sign. XIX B 3, fol. 68r, 69r, 77r, 78r, 89r, 103v, 105v, 107v, 111r, 115r.

²⁵ NK Praha, sign. XIX B 3, fol. 68v, 77r, 86r, 94v, 100v, 104v, 107v, 108v, 115r.

²⁶ NK Praha, sign. XIX B 3, fol. 78r, 82v, 84v, 90v, 98r, 100v, 102r, 105v, 108v, 111r, 112v.

²⁷ NA Krakov, Archiv města Krakova, sign. K 888, pag. 87-88.

²⁸ NA Krakov, Archiv města Krakova, sign. K 888, pag. 103.

²⁹ NA Krakov, Archiv města Krakova, sign. K 888, pag. 129.

³⁰ NA Krakov, Archiv města Krakova, sign. K 888, pag. 264.

na nový klášter i všechna práva někdejšího lanškrounského kláštera. Nové vydání listin tedy nebylo bezpodmínečně nutné. Opakované vydání konfraternitních listin ve prospěch olomouckého konventu v první čtvrtině 16. století svědčí o eminentním zájmu o kontakt s řeholními kanovníky ze sídelního města diecéze. Listina z roku 1503 je formulována obecně, listina z roku 1522 specifikuje podobu prováděných liturgických úkonů. Obě listiny jsou stylizovány odlišně od obvyklého formuláře využívaného roudnickým okruhem klášterů řeholních kanovníků sv. Augustina.

Pouze ve čtyřech případech šternberských konfraternit se dochovala jak konfraternitní listina konventu, který konfraternitu inicioval, tak konfraternitní listina druhého konventu, který iniciativu opětoval. Ve dvou případech byl iniciátorem šternberský konvent, který vydal jako první listinu pro třeboňský konvent (18. března 1379, třeboňský konvent reaguje listinou z 22. června 1379) a pro konvent ve Vyhelu (10. listopadu 1416, vyhelský konvent reaguje listinou z 18. ledna 1417). Ve vztahu ke šternberskému konventu iniciativní byl konvent v Lanškrouně (23. dubna 1406, šternberský konvent reaguje teprve po roce a třičtvrté listinou z 2. února 1408) a nově založený konvent v Kaziměři (7. ledna 1407, šternberský konvent reaguje po čtyřech měsících 3. května 1407).

Absence archivů klášterů ve Fulneku a Prostějově nedovoluje vytvořit celkový obraz konfraternit uzavřených těmito konventy. K dispozici jsou pouze některé listiny vydané oběma konventy a dochované v archivech přijemeckých konventů. Probošt a konvent ve Fulneku takto vydali konfraternitní listiny pro konventy v Kladsku, Lanškrouně a v Třeboni, probošt a konvent v Prostějově zase ve prospěch konventů v Kladsku, Třeboni a ve Vratislavi. Ve spojitosti s olomouckým konventem se jako aktivní projevil jihočeský konvent z Borovan.

REFERENCES

- Foltýn, Dušan et al.* 2005. Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha.
- Hradil, Filip – Kroupa, Jiří (eds.)*. 2009. Šternberk. Klášter řeholních lateránských kanovníků. Šternberk.
- Kadlec, Jaroslav*. 2004. Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni. Praha.
- Krafl, Pavel*. 2003. Dokumenty konfraterni czeskich, morawskich i śląskich klasztorów z pierwszej połowy XV wieku. Z archiwum klasztoru kanoników regularnych laterańskich w Krakowie-Kazimierzu. In *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie* 48, 9-29.
- Krafl, Pavel*. [2008]. Počátky konfraternit řeholních kanovníků sv. Augustina v Kazimierzi s konventy z Čech a Moravy. Edice konfraternitních listin kláštera Těla Páně z moravských archivů. In *Łatak, Kazimierz – Makarczyk, Irena (eds.)*. Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce. Materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej z okazji 600-lecia fundacji opactwa Bożego Ciała w Krakowie. Kraków, 209-216.
- Krafl, Pavel*. 2009. „Debemus caritatis operibus ferventer intendere.“ Výzkumy dějin řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách a na Moravě období středověku za uplynulá desetiletí. In *Časopis Matice moravské* 128, 147-169.
- Krafl, Pavel*. 2010. Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec.–1419 aug. 16.). Tomus VII Fontes Archivi terrae Moraviae Brunae. Praeae.
- Krafl, Pavel*. 2015. Ecclesia in Glacze frequencius a Christi fidelibus visitetur. Kapitoly z dějin kladské kanonie v době předhusitské. Brno.
- Krafl, Pavel*. 2016a. Listina prostějovských řeholních kanovníků (1403) ze Státního archivu ve Vratislavi. In *Hereditas monasteriorum* 8, 263-268.

- Krafl, Pavel. 2016b.* Vizitace šternberské kanonie z roku 1463. In *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou. Věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu.* Praha, 553-559.
- Krafl, Pavel. 2017.* Konfraternity kladského kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina. In *Východočeské listy historické* 37, 7-13.
- Krafl, Pavel. 2018.* Quam ecclesiam in honore sancte Marie Virginis intitulari volumus. Study on the Kłodzko Monastery of Canons Regular of St. Augustine in the Pre-Hussite Period. *Canonici regulares sancti Augustini* 1. Brno.
- Krafl, Pavel. 2019.* Tři konfraternitní listiny řeholních kanovníků sv. Augustina z přelomu 80. a 90. let 14. století. In *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd (history and didactics of history)* 33/1, 103-107.
- Krafl, Pavel. 2022a.* Konfraternity konventu Panny Marie a sv. Karla Velikého na Novém Městě pražském z doby předhusitské. In *Konstantínove listy [Constantine's Letters]* 15/2, 79-89.
- Krafl, Pavel. 2022b.* Konfraternitní listiny jednotného formuláře vydané konventy roudnického okruhu řeholních kanovníků sv. Augustina. Edice dosud nevydaných inventárních jednotek z Národního archivu v Praze. In *Historia ecclesiastica* 13/1, 197-217.
- Krafl, Pavel. 2023.* Konfraternity vybraných konventů řeholních kanovníků sv. Augustina pražské arcidiecéze z doby předhusitské (Roudnice, Jaroměř, Rokycany a Sadská). *Diplomatická studie.* In *Konstantínove listy [Constantine's Letters]* 16/2, 24-35.
- Krafl, Pavel – Mutlová, Petra – Stehlíková, Dana. 2010.* *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera / The Regular Canons of St. Augustine in Lanškroun. The History and Diplomatarium of the Monastery.* Praha.
- Krafl, Pavel – Blechová, Lenka (edd.), Sedláček, Petr (coop.). 2018.* *Diplomatarium monasterii Glacensis canonicorum regularium sancti Augustini ab anno 1350 usque ad annum 1381. Canonici regulares sancti Augustini* 2. Brno.
- Peřinka, František Václav. 1931.* Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté. In *Sborník Historického kroužku* 32, 28-34, 112-123, 201-225, 252-263.
- Prucek, Josef. 1971.* Archivní prameny k dějinám reformního augustinismu ve Šternberku 1371-1413. In *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 152, 24-28.
- Reviczky, Bertalan. 1897.* *A boldogságos Szűzröl czimzett Vág-Ujhelyi prépostság története. Trenczén.*
- Seichertová, Hana – Štěpán, Jan. 2018.* Mecenáši a zakladatelé klášterů augustiniánů-kanovníků na Moravě a jejich vztah k ikonografii konventních pečeti. In *Olomoucký archivní sborník* 16, 73-79.
- Švábenský, Mojmír. 1959.* Augustiniánské kláštery. I. Inventáře a katalogy fondů Státního archivu v Brně. Brno.

Prof. PhDr. Pavel Krafl, Dr.
Constantine the Philosopher University
Faculty of Arts
Department of Archaeology
Hodžova 1
949 74 Nitra
Slovakia
pkrafl@ukf.sk
ORCID 0000-0003-0595-7904
WOS Reseacher ID M-6153-2013
SCOPUS Author ID 38761825300